

Δράση: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας
Υποδράση: Ενδοσχολική Επιμόρφωση, Επιστ.υπεύθυνη: Μαρία Διακοπούλου

Προβλήματα συμπεριφοράς και κοινωνικής ένταξης των μαθητών

Περιλήψεις

3 & 4 Δεκεμβρίου 2011
1ο 10/θέσιο Δημοτικό Σχολείο Μαλίων

Οι κοινωνικές ταυτότητες ως προϋπόθεση της κοινωνικής ένταξης

Τηλέμαχος Ιατρίδης

Στην παρουσίαση αυτή εστιάζω στη σημασία που έχουν οι κοινωνικές κατηγορίες στις οποίες ανήκουμε (εκπαιδευτικοί και μαθητές) πρώτα-πρώτα για τον ορισμό του ποιοι είμαστε και, έπειτα, για τα ζητήματα κοινωνικής ένταξης και προσαρμογής. Θα δούμε, αρχικά, πώς οι κοινωνικές ταυτότητές μας αποτελούν ένα εξαιρετικά μεγάλο μέρος του τρόπου που βλέπουμε τον εαυτό μας, αλλά και τις ιδιαίτερα σοβαρές ψυχολογικές συνέπειες που έχουν οι διαδικασίες ταύτισης στο επίπεδο των σκέψεων, της συμπεριφοράς και των κινήτρων μας. Θα δούμε συγκεκριμένα ότι η μεροληπτικότητα υπέρ των ομάδων στις οποίες ανήκουμε έχει ψυχολογικά ελατήρια και θα συζητήσουμε τη σχέση αυτών των δυναμικών με τις κοινωνικές διακρίσεις. Η θέση που θα υποστηρίξω είναι ότι η σχέση των ταυτοτήτων με την μεροληπτικότητα θα πρέπει να μας απασχολεί ανάλογα με τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ομάδων και ειδικότερα με τη θέση στην οποία βρίσκεται η καθεμιά. Στο πλαίσιο αυτό θα σταθώ σε δύο σημεία: Πρώτον, στο ότι οι κατηγορίες και οι ταυτότητες δεν είναι σταθερές αλλά (άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο) ρευστές και εύπλαστες. Ξέρουμε ότι άλλες συνέπειες έχει ένας τρόπος κατηγοριοποίησης των μαθητών και άλλες συνέπειες ένας άλλος τρόπος, τόσο ως προς το πώς βλέπουν οι μαθητές τον εαυτό τους όσο και ως προς το πώς βλέπουν τους άλλους. Ξέρουμε επίσης ότι το ποιος τρόπος θα επικρατήσει εξαρτάται από τις «στρατηγικές» επιλογές και τους στόχους των μαθητών, των δασκάλων και των ευρύτερων κατηγοριών στις οποίες εντάσσονται. Δεύτερον, θα σταθώ στην ανάγκη να αναγνωρίσουμε την τεράστια ψυχολογική σημασία των κατηγοριών στις οποίες εντάσσονται οι μαθητές. Ακόμα και στην περίπτωση που για οποιοδήποτε λόγο προτιμούμε να βάλουμε κατά μέρος π.χ. την εθνική καταγωγή των μαθητών, οι κατηγορίες εξακολουθούν, όπως θα δούμε, να παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο. Η αναγνώριση της κεντρικής σημασίας που έχουν οι ποικίλες ταυτότητες των μαθητών είναι επιπλέον θεμιτή χάρη στα πολύ σημαντικά ψυχολογικά και κοινωνικά πλεονεκτήματα που φαίνεται να έχει για όλους τους εμπλεκόμενους. Υπό το πρίσμα αυτό θα εξετάσουμε πόσο σκόπιμο είναι το ερώτημα που συχνά απευθύνεται σε μαθητές αλλοδαπής προέλευσης «νιώθεις περισσότερο Έλληνας ή περισσότερο ...;» στο οποίο αντιδιαστέλλονται ως δίλημμα οι ταυτίσεις με τις κατηγορίες που αντιστοιχούν στις χώρες υποδοχής και προέλευσης.

Βιβλιογραφία

- Χρυσοχόου, Ξ. *Πολυπολιτισμική πραγματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2005.
- Wetherell, M. (επιμελ.) *Ταυτότητες, ομάδες και κοινωνικά ζητήματα*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2004.

Ορισμένα παράδοξα της στερεοτυπικής σκέψης

Μανόλης Δαφέρμος

Στην παρουσίαση επιχειρείται η εξέταση του μηχανισμού παραγωγής και αναπαραγωγής των στερεοτύπων στην καθημερινή ζωή. Τα στερεότυπα εξετάζονται ως παραμορφωτικοί τρόποι κοινωνικής κατηγοριοποίησης, κατανόησης και προσανατολισμού των ανθρώπων σε ένα κοινωνικά διαφοροποιημένο και συχνά έντονα ανταγωνιστικό κοινωνικό περιβάλλον. Η διαμόρφωση και η αναπαραγωγή στερεοτύπων δημιουργεί παράδοξα στον τρόπο πρόσληψης των ανθρώπων και στις μεταξύ τους σχέσεις.

Οι στερεοτυπικές αντιλήψεις είναι διάχυτες και αναπαράγονται με ποικίλες μορφές στην καθημερινή σχολική ζωή. Μέσα από την ανάδειξη των μηχανισμών αναπαραγωγής των στερεοτύπων στην κοινωνία και ειδικότερα στο σχολείο επιχειρείται η ενθάρρυνση των εκπαιδευτικών να προβληματιστούν για τους τρόπους αντιμετώπισής τους.

Βιβλιογραφία

- Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*, Reading, MA: Addison-Wesley
- Αζίζι - Καλάτζη, Α., Ζώνιου - Σιδέρη & Βλάχου, Α. (1996). *Προκαταλήψεις και στερεότυπα*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ - ΓΓΛΕ.
- Γκότοβος, Α. (1996). *Ρατσισμός κοινωνικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής*. Αθήνα: ΓΓΛΕ.
- Δαφέρμος, Μ. (2006). *Περιθωριοποίηση και εκπαιδευτική ένταξη*. Αθήνα: Ατραπός.
- Lippmann, W. (1922). *Public Opinion*. New York: Harcourt-Brace.
- McGarty, C., Yzerbyt, V. & [Spears, R.](#) (2002). *Stereotypes as explanations : the formation of meaningful beliefs about social groups*. [London: New York: Cambridge University Press.](#)
- Tajfel, H. & Forgas, J. (1999). Κοινωνική κατηγοριοποίηση: γνώσεις, αξίες και ομάδες, στο Σ.Παπαστάμου (επιμ.), *Σύγχρονες έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία*. Διομαδικές σχέσεις (σ. 271 - 298). Αθήνα: Οδυσσέας.

«Δρω και αντιδρώ βελτιώνοντας την επικοινωνία μου με τους σημαντικούς άλλους»

Αγγελική Σπινθάκη

Οι τρόποι επικοινωνίας, η συναλλαγή και η αλληλεπίδραση, σε συνάρτηση με την παιδαγωγική κουλτούρα, διαμορφώνουν το παιδαγωγικό προφίλ του εκπαιδευτικού.

Οι δεξιότητες επικοινωνίας είναι ο πυρήνας της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η άσκηση για την απόκτησή τους αποτελεί βασικό άξονα, στα προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών.

Αρχικά θα γίνει γνωριμία με παιχνίδια- δραστηριότητες, που θα μας δώσουν την ευκαιρία να παρατηρήσουμε την πολυπλοκότητα και τους τρόπους της επικοινωνίας. Οι συμμετέχοντες θα ξεκινήσουν σε ζευγάρια και θα δοκιμάσουν διάφορες μορφές επικοινωνίας, πριν περάσουν

σε ομάδες των 4-5 ατόμων, στις οποίες θα συζητήσουν για την αίσθηση που είχαν κατά τη διάρκεια των παιχνιδιών της α΄ φάσης.

Στη συνέχεια θα εντοπίσουμε μορφές λειτουργικής και μη λειτουργικής επικοινωνίας, μέσα από προσομοιώσεις, καλής και κακής ακρόασης. Σ' αυτές τις ασκήσεις, οι συμμετέχοντες δραστηριοποιούνται πάνω σε ένα συγκεκριμένο ρόλο που τους δίνεται και προσπαθούν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο αυτών των ρόλων.

Η καλή και κακή ακρόαση, θα δουλευτεί με τη συμμετοχή ενός επιπλέον και σημαντικού ρόλου, του παρατηρητή. ο παρατηρητής, βασισμένος σε μια «κλείδα» παρατήρησης, την οποία δε γνωρίζουν τα μέλη της ομάδας που δρουν, επικεντρώνεται σε συγκεκριμένα σημεία, που αφορούν στην επικοινωνία, τα οποία γίνονται αντικείμενο συζήτησης στο τέλος των ασκήσεων.

Στο εργαστήριο, θα έρθουμε σε επαφή με ερεθίσματα που προκαλούν τους τρόπους με τους οποίους αντιδρούμε σε κάθε επικοινωνία, προκειμένου να τους μελετήσουμε, προσεγγίζοντας τους, μέσα από την τέχνη της αναπαράστασης.

Οι συμμετέχοντες θα συγκρίνουν τον *επιθετικό*, τον *παθητικό* και τον *αυτο-υποστηρικτικό* τύπο αντίδρασης και θα ασκηθούν στην αυτο-υποστηρικτική

αντίδραση, χρησιμοποιώντας «το μήνυμα εγώ». Η άσκηση ξεκινά από ατομική καταγραφή, συνεχίζεται με επεξεργασία σε μικρές ομάδες και καταλήγει σε συζήτηση στην ολομέλεια.

Στο τέλος του εργαστηρίου, μέσα από τη διαδικασία του αναστοχασμού, οι συμμετέχοντες θα καταθέσουν το αποτύπωμα του βιώματός τους, μέσα από σκέψεις και συναισθήματα.

Ο ρόλος των συμμετεχόντων σε όλη τη διάρκεια του εργαστηρίου, θα είναι ενεργός, συμμετοχικός και δημιουργικός, μέσα από τη συμμετοχή τους , τη δράση και την αλληλεπίδραση τους σε μικρές ομάδες.

Βιβλιογραφία

Άλκηστις., *Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000
Αρχοντάκη Ζ., Φιλίππου Δ., *205 βιωματικές ασκήσεις για εμπόχωση ομάδων*, Καστανιώτη, Αθήνα, 2003

Γεδεών Σ.Μ., «Σχολείο και σύγχρονες μορφωτικές ανάγκες», *Λόγος και Πράξη*, τ.χ.21, σ.σ. 68-74

Γκόβας Ν., (επιμ.), «Τεχνικές θεάτρου και το διαπολιτισμικό σχολικό περιβάλλον», Υλικό σεμιναρίου, ΔΔΕ Αν. Αττικής, 1999

Γκόβας Ν., (επιμ.), 2001

Γκόβας Ν., Κακλαμάνη Φ., (επιμ.), «*Αναζητώντας τη θέση του θεάτρου στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση*», Πρακτικά Διεθνούς Συνδιάσκεψης 2000, Αθήνα, Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, 2002

Γκόβας Ν., *Για ένα νεανικό, δημιουργικό θέατρο*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2003

Γκόβας Ν., *Το θέατρο και οι παραστατικές τέχνες στην εκπαίδευση. Δημιουργικότητα και Μεταμορφώσεις*, Δίκτυο-θέατρο στην εκπαίδευση, Αθήνα, 2004

Γκροτόφσκι Γ., *Για ένα φτωχό θέατρο*, Αρίων, Αθήνα, 1971

Γραμματάς Θ., *Θεατρική Παιδεία και Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών*, Τυπωθήτω, Αθήνα, 2004

Μουρ Σ., *Το σύστημα Στανισλάβσκι: η επαγγελματική εκπαίδευση ενός ηθοποιού*, Παρασκήνιο, Αθήνα, 1979

Μπρουκ Π., *Η σκηνή χωρίς όρια*, μτφρ. ΜΠ- Παπαρά, Εγνατία, Θεσσαλονίκη, 1976

Μπρουκ Π., *Ένας άλλος κόσμος*, μτφρ. Ε. Καραμπέτσου, Εστία, Αθήνα, 1999

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Σ., *Με τη γλώσσα του θεάτρου*, Κέδρος, Αθήνα, 2007

Σέξτον Π., *Δραματοποίηση. Το βιβλίο του παιδαγωγού-εμπυχωτή*, Καστανιώτης, Αθήνα, 1998

Τριλίβα Σ., Chimienti G., *Ανακάλυψη, Αυτογνωσία, Αυτοκυριαρχία, Αυτοεκτίμηση*, Πατάκη, Αθήνα, 2002

Τριλίβα Σ., *Ούτε καλύτερος, ούτε χειρότερος... απλά διαφορετικός!*, Gutenberg, Αθήνα, 2008

Τριλίβα Σ., Αναγνωστοπούλου Τ., *Βιωματική Μάθηση, ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς και ψυχολόγους*, Τόπος, Αθήνα, 2008

Heathcote D., Bolton G., *Drama for learning, Dorothy Heathcote's Mantle of the Expert Approach to Education*, Heineman, Portsmouth, 1995

Woolland B., *Η διδασκαλία του δράματος στο σχολείο*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999

Αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς στη σχολική τάξη

Ευαγγελία Φραγκιαδάκη

Η σύγχρονη κοινωνία μας χαρακτηρίζεται από αλλαγές, ραγδαίες εξελίξεις και πολυπολιτισμικότητα. Μέσα σ' αυτό το πλουραλιστικό πλαίσιο, ο εμπλουτισμός και εκσυγχρονισμός των γνώσεων των εκπαιδευτικών και ο επαναπροσδιορισμός των στάσεων /απόψεών τους προκειμένου να αναγνωρίζουν / εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τα προβλήματα που προκύπτουν στη σχολική τάξη (π.χ. διαχείριση βίας και επιθετικότητας, διάφορα άλλα προβλήματα συμπεριφοράς και ψυχικής υγείας), κρίνεται αναγκαίος.

Στα πλαίσια της εισήγησης, έμφαση θα δοθεί στην:

- (1) **κατανόηση** των διαφόρων τύπων ψυχοπαθολογικής συμπεριφοράς στην σχολική τάξη. Θα παρουσιαστούν παραδείγματα και τυπικά περιστατικά των κυριότερων προβλημάτων συμπεριφοράς, με έμφαση κυρίως σε συμπεριφορές εξωτερίκευσης (π.χ. βία, επιθετικότητα, εκφοβισμός) και δευτερευόντως (και ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των εκπαιδευομένων), σε συμπεριφορές εσωτερίκευσης (π.χ. δειλία, αναστολή, φοβίες) και άλλες διαταραχές ψυχικής υγείας.

(2) **διαχείριση / αντιμετώπιση** των διαφόρων τύπων ψυχοπαθολογικής συμπεριφοράς. Οι τεχνικές που θα παρουσιαστούν θα προέρχονται από τις βασικότερες θεραπευτικές προσεγγίσεις (δηλ., συμπεριφορισμός, γνωστικός-συμπεριφορισμός και ψυχανάλυση).

Αναλυτικά, η εισηγήτρια θα παρουσιάσει με την μορφή διαλέξεων και τη βοήθεια σύντομων ταινιών DVD (όπου απαιτείται) τις παρακάτω θεματικές ενότητες:

- Πότε μία συμπεριφορά θεωρείται «προβληματική» (ορισμός και κριτήρια προβλημάτων συμπεριφοράς)
- Επιβαρυντικοί παράγοντες και αίτια εκδήλωσης των προβλημάτων συμπεριφοράς
- Αναφορά στα κυριότερα προβλήματα συμπεριφοράς που εμφανίζουν τα παιδιά στο σχολικό πλαίσιο
 - Διαταραχές εξωτερίκευσης (π.χ. Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής - Υπερκινητικότητας, Διαταραχή της Διαγωγής, Εναντιωτική Προκλητική Διαταραχή)
 - Διαταραχές εσωτερίκευσης (π.χ. κατάθλιψη, συστολή)
- Κατανόηση των προβλημάτων αυτών και διαφοροδιάγνωσή τους
- Συνέπειες εμφάνισης των προβλημάτων συμπεριφοράς και συνοδά συμπτώματα
- Τεχνικές τροποποίησης ανεπιθύμητων συμπεριφορών (π.χ. επιθετικότητα, προβλημάτων συμπεριφοράς), όπως ενίσχυση, σύστημα ανταλλάξιμων αμοιβών, απόσβεση, κορεσμός, σκόπιμη αδιαφορία, κ.άλ. Αρχές αποτελεσματικής ενίσχυσης - απόσβεσης
- Τεχνικές γνωστικού συμπεριφορισμού (παίξιμο ρόλων, συναισθηματική εκπαίδευση κ.άλ.)
- Ψυχαναλυτικές τεχνικές (π.χ. θεραπευτικά παραμύθια και θεραπευτικά παιχνίδια)

Στις ομάδες εργασίας που θα συστήσουν οι εκπαιδευόμενοι θα εφαρμόσουν τις νεοαποκτηθείσες γνώσεις τόσο για την κατανόηση του προβλήματος όσο και για την αντιμετώπισή του. Οι εκπαιδευόμενοι θα κληθούν να επιλέξουν και να εφαρμόσουν την αποτελεσματικότερη τεχνική για την αντιμετώπιση του προβλήματος συμπεριφοράς που θα έχει δοθεί ως παράδειγμα από την εισηγήτρια. Στα πλαίσια της γενικότερης συμμετοχής των εκπαιδευομένων, θα συζητηθούν οι γνώσεις και οι στάσεις / απόψεις τους απέναντι στα διάφορα προβλήματα συμπεριφοράς που εμφανίζουν τα παιδιά και οι τρόποι αντιμετώπισης / διαχείρισής τους. Απώτερος σκοπός, είναι ο εντοπισμός τυχόν προκαταλήψεων, λανθασμένων στάσεων και πρακτικών αντιμετώπισης και στη συνέχεια, η αντικατάστασή τους από ορθές πρακτικές και τεχνικές.

Βιβλιογραφία

- Barlow, D.H. & Durand, V.M. (2000). *Ψυχολογία και Παθολογική Συμπεριφορά: Μια συνθετική βιοψυχοκοινωνική προσέγγιση* (Τόμος Α' και Β'). (Επιμ. Λ. Μεσσήνης). Αθήνα: Έλλην.
- Γεωργιάδου, Ν. (2011). *Θεραπευτικά παραμύθια* (6^η Ενημερωμένη Ανατύπωση). Αθήνα: Εκδ. Οξυγόνο.
- Geldard, K. & Geldard, D. (2004). *Η συμβουλευτική ψυχολογία στα παιδιά: Θεωρία – εφαρμογές* (Επιμ. Μ. Μαλικιώση-Λοϊζου). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Sutton, C. (2003). *Προβλήματα Συμπεριφοράς παιδιών και εφήβων*. Αθήνα: Α & Σ Σαββάλας Α.Ε.
- Κάκουρος, Ε., και Μανιαδάκη, Κ. (2004). *Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων*. Τυπωθήτω – Γιώργος Δάρδανος.
- Κολιάδης, Ε. (2010). *Συμπεριφορά στο σχολείο: Αξιοποιούμε δυνατότητες, αντιμετωπίζουμε προβλήματα*. Εκδόσεις: Κολιάδης, Ε.

- Κουρκούτας, Η. & Chartier, J. P. (2008) (Επιστ. Επιμ.). *Παιδιά και Έφηβοι με Ψυχοκοινωνικές και Μαθησιακές Διαταραχές. Στρατηγικές παρέμβασης*. Αθήνα: Τόπος.
- Κουρκούτας, Η. (2007). Χαρακτηριστικά λειτουργίας και τρόποι αντιμετώπισης των παιδιών με επιθετικές μορφές συμπεριφοράς στο πλαίσιο του σχολείου και της τάξης. Στο Μπότσαρη-Μακρή (Επιστ. Επιμ.) (2007). *Διαχείριση Προβλημάτων Σχολικής Τάξης* (σ. 171-190). Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Κουρκούτας, Η. (2011). *Προβλήματα συμπεριφοράς στα παιδιά*. Αθήνα: Μοτίβο Εκδοτική Α.Ε.
- Λιβανίου, Ε. (2004). Μαθησιακές δυσκολίες και προβλήματα συμπεριφοράς στην κανονική τάξη. Αθήνα: Κέδρος Εκδοτική Λογοτεχνική Βιβλίων Α.Ε
- Ματσόπουλος, Α. (2010). *Από την ευαλωτότητα στην ψυχική ανθεκτικότητα: εφαρμογές για το σχολικό πλαίσιο και την οικογένεια*. Αθήνα: Παπαζήση ΑΕΒΕ.
- Μπεζέ, Λ., Courtecuisse, V., Fortin, J., Pain, J., & Selosse, J. (1998). *Βία στο σχολείο... Βία του σχολείου...* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Χρηστάκης, Κ.Γ. (2011). *Προβλήματα Συμπεριφοράς στη Σχολική Ηλικία*. Αθήνα: Κ. Μπάμπαλης Μονοπροσωπική ΕΠΕ.